

DR JELENA SRNA*
DR LAZAR TENJOVIĆ**

Mitovi o nasilju kod stručnjaka u pravosuđu¹

Prisustvo mitova (pogrešnih ali upornih i naširoko prihvaćenih shvatanja) o nasilju kod stručnjaka koji se po prirodi svoga posla bave nasiljem može ometati sticanje relevantnih saznanja i tako predstavljati smetnju procesu profesionalne edukacije.

Cilj istraživanja je utvrđivanje prisustva i zastupljenosti različitih vrsta mitova o nasilju kod stručnjaka u pravosuđu.

Metod: Istraživanje je izvedeno tokom sprovođenja specijalističke edukacije za sticanje posebnih znanja iz oblasti prava deteta za sudije koji sude u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima. Upitnik za detektovanje prisustva mitova konstruisan je na osnovu edukativnog materijala, a podaci su prikupljeni na početku procesa edukacije. Ispitano je ukupno 175 stručnjaka iz pravosuđa.

Rezultati istraživanja govore da je kod stručnjaka u pravosuđu prisutan relativno mali broj mitova o nasilju koji se, pre svega, odnose na uzroke i posledice pojave nasilja. Nalaze ovog istraživanja smatramo višestruko korisnim za unapređenje edukacije i unapređenje prakse, kao i za podsticanje ovakvih istraživanja tokom edukativnog i interventnog rada stručnjaka u praksi.

Ključne reči: mit, nasilje, edukacija, pravosuđe.

Uvod

Šta je mit?

U psihološkim rečnicima mit se definiše kao "pogrešna ali uporna ideja ili teorija koja je naširoko prihvaćena".² Izraz se upotrebljava i u širokom i metaforičnom smislu bajke, fikcije, zablude ili laži, da bi označio neku rasprostranjenu psihološku teoriju, hipotezu ili ideju kao fantastičnu ili netačnu.³ Trebješanin navodi primere dva veoma poznata mita u psihologiji: *mit o bezgrešnom detinjstvu*, koji u svojim delima razotkriva otac psihoanalize, Freud, i *mit o mentalnoj bolesti*, o kojem je pisao Szasz. Szasz je izneo na videlo i mit o psihoterapiji, kao metafori medicinskog tretmana, nalazeći u njoj religijske, retoričke i represivne bazične sastojke.⁴ Koncept *porodičnih mitova*, koji na prikriven način uređuju porodične odnose, opstaje više od četrdeset godina, unapređujući razvoj porodične terapije u teoriji i praksi.⁵

Pregledom savremene literature iz kliničke psihologije nailazimo na mitove o samoubistvu,⁶ mitove

* Jelena Srna, vanredni profesor za kliničku psihologiju na Odeljenju za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, E-mail: jsrna@Eunet.yu.

** Lazar Tenjović, docent za metodologiju psiholoških istraživanja na Odeljenju za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, E-mail: ltenjovi@f.bg.ac.yu.

1 Članak predstavlja rezultat rada prvog autora na projektu Psihološki problemi u kontekstu društvenih promena, broj 149018 (2006-2010) i rada drugog autora na projektu Obrazovanje za društvo znanja, broj 149001 (2006-2010), čiju realizaciju finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije.

2 Ingliš, H.B.; English, A.Č. (1972) *Obuhvatni rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova*, Beograd: Savremena administracija, str. 293. Videti takođe Reber, A.S. (1985) *The Penguin Dictionary of Psychology*, London: Pinguin Books.

3 Trebješanin, Ž. (2000) *Rečnik psihologije*, Beograd: Stubovi kulture.

4 Szasz, T. (1978) *The Myth of Psychotherapy*, Garden City, New York: Anchor Press/ Doubleday, str. 25.

5 Fereira, A. J. (1965) "Family myths, the covert rules of the relationship", *Confina Psychiatrica*, 8, 15–20; Byng-Hall, J. (1973) "Family myths used as defence in conjoint family therapy", *British Journal of Medical Psychology*, 46, 239–250; Imber-Black, E. (1988) *Families and Larger Systems*, New York: Guilford Press.

6 Moskos, M.A., Achilles, J., Gray, D. (2004) "Adolescent Suicide Myths in the United States", *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 25, 176–182.

o prevazilaženju gubitaka,⁷ mitove o zlostavljanju dece⁸, kao i mitove o seksualnim deliktima, njihovim počiniocima i žrtvama.⁹ Moglo bi se reći da mitova najčešće ima u oblasti tzv. tabu tema (mentalna bolest, seksualnost, smrt, nasilje, samoubistvo), tj. u vezi sa temama za koje postoji snažna potreba da se nešto određeno zna. Kako se, po pravilu, o ovim temama ne zna dovoljno – da bi potreba bila zadovoljena, to malo znanja se “dopunjava” ili “doteruje”.

Iz načina na koji se mit uobičajeno definiše proizlazi da je reč o

- *objašnjenju* nekog fenomena koje je
- *pogrešno*, bez istorijske ili naučne osnove, bliže fikciji nego faktu, koje pritom
- *uporno* perzistira i koje je
- *popularno*, dakle, široko rasprostranjeno.

Navedeni aspekti mitova prisutni su i u definisanju sledećih psiholoških pojmova: stavova, predrasuda, stereotipa i implicitnih teorija. Za razliku od stavova i predrasuda mitovi ne sadrže komponentu evaluacije, manje su otporni od predrasuda i stereotipa na relevantne podatke i naučna saznanja, tj. podložniji su promeni, a u odnosu na implicitne teorije ne pokazuju tako jasnu sistematičnost, tj. ne moraju biti organizovani u određene celovite šeme.

Funkcija mita

Mit zadovoljava suštinsku potrebu čoveka za snalaženjem u složenom i promenljivom svetu u kojem živi. On to čini nastojeći da objasni svet oko sebe, da ga učini predvidljivim i da na taj način sebi obezbedi izvesnu stabilnost i sigurnost. Iz ovoga možemo prepoznati dvostruku funkciju mita: *saznaju – organizacionu i stabilizacionu*.

Kada mit posmatramo kao jedan od mogućih pogleda na realnost i kao putokaz aktivnostima, njegova funkcija je kreativna i obogaćujuća. S druge strane, u njemu je prisutna i tendencija za

opiranjem promeni, za održavanjem homeostaze ili *statusa quo*. Posmatrano iz ovog ugla, prisustvo mitova sužava pogled na realnost, ometa uviđanje mogućih opcija i empatijsko razumevanje, te organizuje ponašanje i interakciju u pravcu zaustavljanja, zadržavanja ili usporavanja promene.

Poreklo mitova o nasilju

Uopšteno govoreći mit proizilazi iz tradicionalnog, stečenog iskustva u kojem možemo prepoznati psihološke, društvene i kulturalne izvore. Kao i mitovi uopšte i oni o nasilju imaju psihološke, društvene i kulturalne izvore.

Tako, među *psihološkim* izvorima mitova o nasilju možemo prepoznati strah, fascinaciju ili psihološke otpore i odbrane (npr. “Bolje je ćutati o tome, jer ako govorimo, tek će onda nasilja biti više”, “U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje”, “Vreme leči sve, pa i posledice nasilja”).

Društveni izvori mitova o nasilju mogu biti:

- politički stav (npr. “Tolika priča o tome je moda uvezena sa Zapada”), predrasuda (npr. “Nasilnici su ludaci, čudaci, homoseksualci”),
- profesionalni stav ili “politika struke” (npr. “Ako prijavim slučaj zlostavljanja prekršiću princip diskrecije i izdati poverenje pacijenta”) ili
- zastarelo profesionalno znanje (npr. “Žrtve nasilja uvek postaju nasilnici”).

Kulturalni izvor mitova o nasilju je često određeno patrijarhalno shvatanje vezano za nedodirljivost porodice (npr. “Društvo treba uvek da poštuje privatnost porodice”) ili, pak, za idealizaciju roditeljstva (npr. “Roditelj nikad ne bi zlostavljao svoje dete”).

Vrste mitova o nasilju

Savremeni programi edukacije stručnjaka kako u oblasti nasilja, tako i u drugim oblastima (suicid, tugo vanje) predviđaju i osvrn na mitove (prisutne kako u široj, tako i u stručnoj javnosti) kojima se, tokom procesa edukacije, suprotstavljaju činjenice. Za potrebe edukacije stručnjaka različitih profila iz oblasti zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja¹⁰ sačinjena je lista mitova o nasilju koji su arbitrarno –

7 Wortman, C. B., Silver, R. C. (1989) “The myths of coping with loss”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 349–345; Wortman, C. B., & Silver, R. C. (2002) “The myths of coping with loss revisited”, In: M.S. Stroebe, R.O. Hansson, W. Stroebe, & H. Schut (Eds.) *Handbook of bereavement research: Consequences, coping and care*, Washington, DC: American Psychological Association.

8 AMHCA – American Mental Health Counselors Association (2001) *Myths about Child Abuse*, dokument skinut 20.12. 2001. sa internetske adrese <http://www.amhca.org/>.

9 CSOM – Center for Sex Offender Management (2000) *Myths and Facts about Sex Offender*, dokument myths-facts.pdf skinut 19. 9. 2001. sa internetske adrese <http://www.csom.org/pubs/>; Borba, M. (2004) *7 deadly myths about violence*, dokument skinut 11. 10. 2004. sa internetske adrese <http://www.micheleborba.com/Pages/ArtBMI25.htm>.

10 Srna, J. (2001) “Multidisciplinarni pristup edukaciji stručnjaka za rad na problematici zlostavljanja i zanemarivanja dece – prikaz jednog modela”, u: J. Srna (ur.) *Od grupe do tima* (str. 375–383), Beograd: Centar za brak i porodicu, IP Žarko Albulj.

na osnovu dosadašnjeg profesionalnog iskustva autora – svrstani u šest grupa. To su mitovi o:

1. *pojavi nasilja* koja se negira, marginalizuje;
2. *uzrocima i posledicama nasilja* koje se umanjuju, uvećavaju ili na različite načine ograničavaju;
3. *nasilniku* koji se distancira;
4. *žrtvi* koja se problematizuje;
5. *porodici* koja se idealizuje i smatra nedodirljivom i
6. *stručnjacima* koji se povlače, racionalizuju.

Prisustvo mitova (pogrešnih ali uporno perzistirajućih i naširoko prihvaćenih shvatanja) o nasilju kod stručnjaka koji se po prirodi svoga posla bave nasiljem može ometati sticanje relevantnih saznanja i tako predstavljati smetnju procesu profesionalne edukacije i prakse. Stoga je veoma važno ispitati koliko su različiti mitovi o nasilju prisutni kod onih profesionalaca koji se u okviru svog posla bave, između ostalog, prevencijom nasilja i rešavanjem problema koji su nastali kao posledica nasilja.

Istraživanje

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je utvrđivanje eventualnog prisustva i zastupljenosti različitih vrsta mitova o nasilju kod stručnjaka u pravosuđu. Istraživanjem smo nastojali da odgovorimo i na sledeća pitanja:

1. Da li je prisustvo mitova o nasilju kod stručnjaka u pravosuđu povezano sa polom, uzrastom i njihovim profesionalnim iskustvom sa slučajevima zlostavljanja dece?
2. Da li se stručnjaci u pravosuđu razlikuju od stručnjaka u prosveti i socijalnoj zaštiti u pogledu ukupnog prisustva mitova i zastupljenosti pojedinih vrsta mitova?

Metod

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo 175 sudija parničara (141 žena i 34 muškarca) iz okružnih i opštinskih sudova sa područja Beograda i Vojvodine. Uzorak nije mogao biti planiran unapred budući da su ispitanici bili polaznici specijalističke edukacije pod nazivom "Program sticanja posebnih znanja iz oblasti prava deteta za sudije koji sude u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima". Edukacija je izvedena u junu i oktobru 2006. godine

u organizaciji Pravosudnog centra iz Beograda. Za utvrđivanje eventualnih razlika u prisustvu mitova između stručnjaka u pravosuđu i stručnjaka u prosveti i socijalnoj zaštiti korišćeni su podaci koji su dobijeni na uzorcima stručnjaka u prosveti (n = 114) i socijalnoj zaštiti (n = 51), a koji su korišćeni u našem ranijem istraživanju.¹¹

Instrument

Prisustvo mitova kod stručnjaka ispitivano je Upitnikom za detektovanje prisustva mitova koji je konstruisan na osnovu edukativnog materijala multidisciplinarnе edukacije u oblasti zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja. Osim pitanja kojima se utvrđuje polna pripadnost, uzrast i stepen iskustva iz oblasti zlostavljanja dece, Upitnik sadrži 20 tvrdnji kojima su formulisani mitovi o nasilju, tj. naširoko prihvaćena shvatanja u vezi sa pojedinim aspektima nasilja, koja uporno opstaju a koja nisu u skladu sa postojećim naučnim saznanjima. Na svaku od tvrdnji odgovara se zaokruživanjem jednog od tri ponuđena odgovora: "tačno", "ne znam" i "netačno". Odgovor "tačno" na određenu tvrdnju smatran je indikatorom prisustva onog mita o nasilju koji je formulisani datom tvrdnjom.

Postupak ispitivanja

Ispitivanje je izvedeno tokom specijalističke edukacije sudija, a podaci su prikupljeni na početku procesa edukacije. Od 203 polaznika edukacije upitnik je valjano ispunilo njih 175 (86%). Ispitivanje je bilo anonimno.

Rezultati i diskusija

Struktura uzorka po uzrastu, radnom stažu i iskustvu u oblasti zlostavljanja dece

Struktura uzorka stručnjaka u pravosuđu koji su učestvovali u ovom istraživanju prema uzrastu, radnom stažu i iskustvu u oblasti zlostavljanja dece prikazana je u Tabeli 1. Kao što se iz Tabele 1 može videti u uzorku preovlađuju sudije mlađe od 50 godina (67.4%), sa više od 20 godina radnog staža (53.1%) i sa zanemarljivim iskustvom na slučajevima zlostavljanja dece (samo 6.7% njih ima bar jedno takvo iskustvo).

11 Srna, J., Tenjović, L. (2006) "Mitovi o nasilju kod stručnjaka u prosveti i socijalnoj zaštiti", u: *Empirijska istraživanja u psihologiji 2006* (str. 117–126), Beograd: Institut za psihologiju.

Tabela 1. *Struktura uzorka stručnjaka u pravosuđu prema uzrastu, radnom stažu i iskustvu u oblasti zlostavljanja dece*

Uzrast		Radni staž		Iskustvo u oblasti zlostavljanja dece	
	f %		f %		f %
Preko 50 g.	57 32.6	Preko 20 g.	93 53.1	Preko 10 slučajeva	1 0.6
Od 30 do 50 g.	118 67.4	Od 10 do 20 g.	72 41.2	Do 10 slučajeva	9 5.1
Do 30 g.	0	Do 10 g.	10 5.7	0 slučajeva	165 94.3

ispitivano prisustvo mitova o nasilju tretirani su kao indikatori prisustva određenog mita. Raspodela ukupnog broja odgovora "tačno" na svih 20 tvrdnji

Iako se u našem uzorku sudija koji sude u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima nalaze iskusni profesionalci (94.3% njih ima preko 10 godina radnog staža, a 53.1% čak preko 20 godina) preko 94% sudija navodi u odgovorima na Upitniku da u svom profesionalnom iskustvu nije imalo ni jedan (!) slučaj zlostavljanja dece. Samo jedan od 175 ispitanih sudija ima u iskustvu 20 slučajeva zlostavljanja dece, a 9 sudija od 1 do 5 takvih slučajeva.

Premda je ovaj nalaz teško razumeti, čini nam se da on veoma rečito govori o nedovoljnoj prepoznatljivosti fenomena nasilja u dosadašnjoj pravosudnoj praksi. Naime, porodičnopravna, krivičnopravna i prekršajnopravna zaštita dece od nasilja doskora nije bila dovoljno specifično regulisana. Tako su se slučajevi nasilja "skrivali" unutar elastičnih pravnih pojmova visokog stepena opštosti kao što su: "zloupotreba roditeljskog prava", "grubo zanemarivanje roditeljske dužnosti", "kršenje porodičnih obaveza", "krivična dela protiv života i tela i protiv dostojanstva ličnosti i morala", pa čak i unutar "narušavanja javnog reda i mira".¹² Nadamo se da će ubuduće – sa promenom zakonske regulative – slučajevi nasilja nad decom biti lakše prepoznati.

Prisustvo mitova o nasilju

Odgovori "tačno" na tvrdnje Upitnika kojim je

iz Upitnika za ispitivanu grupu stručnjaka u pravosuđu prikazana je u Tabeli 2. Kao što se iz Tabele 2 može videti prisustvo mitova o nasilju kod najvećeg broja ispitanika nije izraženo u velikoj meri (medijana = 2). I dok najveći broj stručnjaka poseduje jedan (33.1%), dva (29.1%) ili tri (20%) ispitivana mita o nasilju, nije sasvim zanemarljiv ni broj onih stručnjaka u pravosuđu koji poseduju 5 ili više ispitivanih mitova (4.6%).

Tabela 2. *Raspodela prisustva mitova o nasilju za uzorak stručnjaka u pravosuđu (n = 175)*

Ukupan broj odgovora "Tačno" na 20 stavki Upitnika za detekciju prisustva mitova o nasilju	Učestalost	Relativna učestalost (u %)
8	1	0.6
6	2	1.1
5	5	2.9
4	19	10.9
3	35	20.0
2	51	29.1
1	58	33.1
0	4	2.3

Statističke analize ne govore u prilog postojanju polnih razlika među stručnjacima u pravosuđu u pogledu izraženosti prisustva mitova o nasilju (medijana za muškarce = 2.5, Medijana za žene = 2; Man-Vitnijev test: $z = 1.38$, $p = 0.17$). Isto tako, analize razlika između stručnjaka mlađih od 50 godina i onih koji su stariji od 50 godina ne ukazuju na povezanost starosti i prisustva mitova o nasilju (medijana za mlađe od 50 godina = 2, Medijana za starije od 50 godina = 2; Man-Vitnijev test: $z = 1.40$, $p = 0.16$). Ipak, treba istaći da tri stručnjaka sa najizraženijim prisustvom mitova (6 i 8 mitova) pripadaju grupi starijih od 50 godina. Budući da je veoma mali broj ispitivanih stručnjaka u pravosuđu imao iskustva na slučajevima zlostavljanja dece (v. Tabelu 1) ispitivanje povezanosti

¹² Mršević, Z. (2001) "Krivičnopravna zaštita dece od nasilja", u: J. Srna (ur.) *Od grupe do tima* (str. 256-263), Beograd: Centar za brak i porodicu, IP Žarko Albulj; Obretković, M. i Pejaković, Lj. (2001) *Zaštita dece od zlostavljanja*, Beograd, Jugoslovenski centar za prava deteta; Šarkić, N. (2001) "Porodičnopravna zaštita dece od zlostavljanja-uloga porodičnog pravosuđa", u: J. Srna (ur.) *Od grupe do tima* (str. 251-255), Beograd: Centar za brak i porodicu, IP Žarko Albulj.

takvog iskustva i izraženosti prisustva mitova o nasilju nije mogla biti izvedeno u ovom radu.

Zastupljenost pojedinih mitova o nasilju

Zastupljenost pojedinih mitova iskazana je procentom odgovora "tačno" na tvrdnju kojom je formulisan određeni mit u Upitniku za detektovanje prisustva mitova o nasilju. Zastupljenost pojedinih od 20 ispitivanih mitova o nasilju u grupi stručnjaka iz pravosuđa prikazana je na Grafiku 1. Kao što se iz Grafika 1 može videti, najzastupljeniji mitovi odnose se na uzroke i posledice nasilja. Pri tome, najzastupljeniji mitovi su sledeći: "Psihološke posledice zlostavljanja su za decu uvek teške i trajne" (zastupljen u 92.9% slučajeva, označen brojem 8 na Grafiku 1) i "U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje" (zastupljen u 39.6% slučajeva, označen brojem 20 na Grafiku 1).

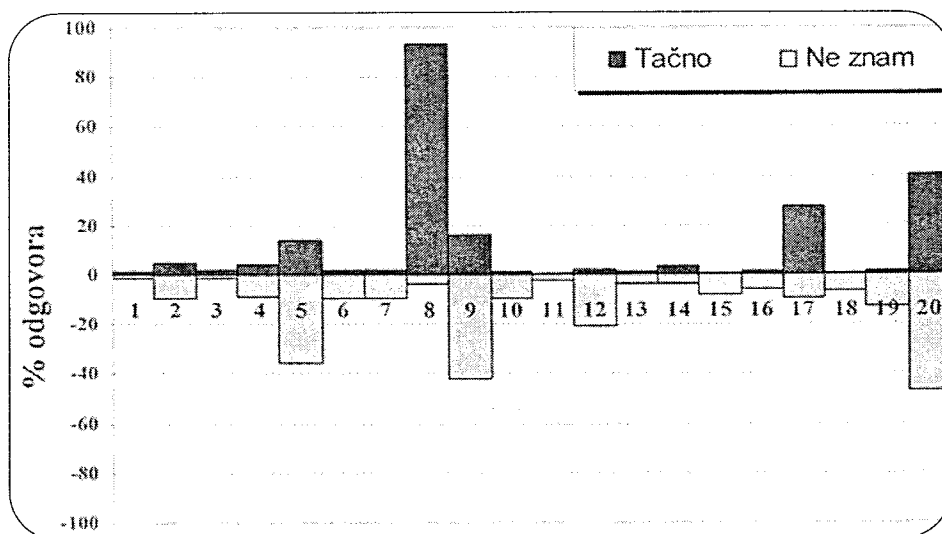
Premda ne mogu biti jasan indikator prisustva mita odgovori "ne znam" na tvrdnje u Upitniku kojima su formulisani mitovi o nasilju mogli bi se uzeti

kao gruba indicija prisustva mita. Odgovori "ne znam" najčešće se kod ispitivanih stručnjaka u pravosuđu sreću pri odgovaranju na sledeće tvrdnje: "U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje" (47%, označen brojem 20 na Grafiku 1), "Žrtve nasilja uvek postaju nasilnici" (41.7%, označen brojem 9 na Grafiku 1) i "Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona" (35.4%, označen brojem 5 na Grafiku 1).

Sličnosti i razlike u prisustvu i zastupljenosti mitova o nasilju između stručnjaka u pravosuđu i stručnjaka u prosveti i socijalnoj zaštiti

Radi dobijanja potpunije slike o prisustvu i zastupljenosti mitova o nasilju kod stručnjaka u pravosuđu podatke dobijene u ovom istraživanju kontrastirali smo sa podacima koji su dobijeni na uzorcima stručnjaka u prosveti i socijalnoj zaštiti u našem prethodnom istraživanju.¹³ Ukupan broj odgovora "tačno" na svih 20 tvrdnji iz Upitnika po pojedinim

Grafik 1. Procenti odgovora "Tačno" i "Ne znam" na pojedinim stavkama Upitnika za detektovanje prisustva mitova o nasilju na uzorku sudija (n = 175)

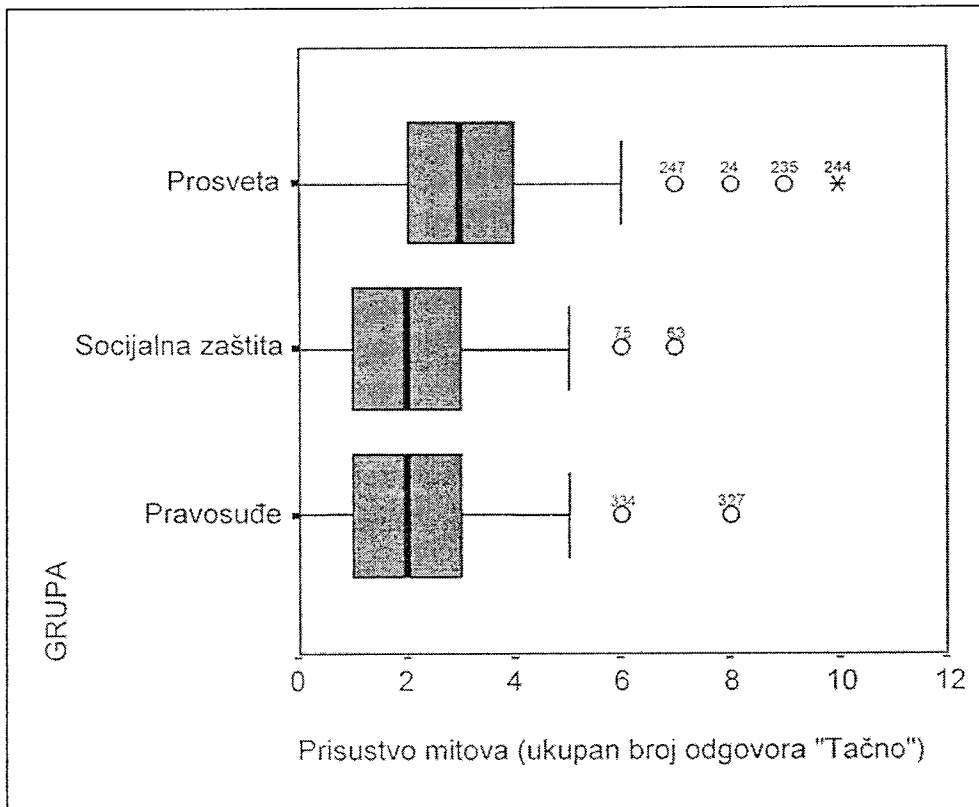
Napomena: Mitovi su na grafiku označeni rednim brojevima iz Upitnika za detektovanje prisustva mitova o nasilju: 1. Toga kod nas nema; 2. I ako ima, pojava je retka; 3. Nasilnici nisu naši nego neki drugi; 4. Nasilnici su ludaci i čudaci (pijanci, homoseksualci); 5. Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona; 6. Obično je žrtva delom odgovorna jer je provocirala napad; 7. Vreme leči sve pa i posledice nasilja; 8. Psihološke posledice zlostavljanja za decu su uvek teške i trajne; 9. Žrtve nasilja uvek postaju nasilnici; 10. Roditelji ne bi nikad zlostavljali svoju decu; 11. Žrtve seksualnog nasilja su samo devojčice; 12. Nasilnici najčešće ne poznaju svoje žrtve; 13. Bolje je čutati, ako

govorimo o tome tek će onda toga biti više; 14. Dete koje kaže da je zlostavljano verovatno izmišlja ili laže; 15. Ako prijavim slučaj zlostavljanja prekršiću princip diskrecije i izdaću poverenje klijenta; 16. Bolje da ne talasam, biće i meni lakše; 17. Društvo uvek treba da poštuje privatnost porodice; 18. Imamo mi mnogo važnijih problema da rešavamo nego što je nasilje u porodici; 19. Nismo mi dovoljno moćni da se uhvatimo u koštac sa tako složenim problemom kao što je zlostavljanje i zanemarivanje dece; 20. U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje.

¹³ Srna, J., Tenjović, L. (2006) "Mitovi o nasilju kod stručnjaka u prosveti i socijalnoj zaštiti", op.cit.

grupama prikazan je kutijastim dijagramima na Grafiku 2. Rezultati Kruskal-Volisovog testa pokazuju da postoje značajne razlike u izraženosti prisustva mitova o nasilju između različitih grupa stručnjaka (Hi-kvadrat = 29.23, df = 2, p = 0.000). Naknadna višestruka poređenja, koja su izvedena postupkom najmanje značajne razlike između prosečnih rangova grupa, pokazuju da se prema izraženosti prisustva mitova stručnjaci u prosveti značajno razlikuju od preostale dve grupe, dok među stručnjacima iz socijalne zaštite i pravosuđa nema značajnih razlika (medijana za stručnjake u prosveti = 3, medijana za stručnjake u socijalnoj zaštiti = 2, medijana za stručnjake u pravosuđu = 2).

Grafik 2. Prisustvo mitova (ukupan broj odgovora "tačno" na 20 stavki Upitnika za detektovanje prisustva mitova) u grupama stručnjaka iz socijalne zaštite (n = 51), prosvete (n = 114) i pravosuđa (n = 175)

Budući da u izboru uzoraka iz ispitivanih populacija stručnjaka nije bilo moguće voditi računa o ujednačavanju uzoraka, dobijeni rezultati mogli bi biti posledica razlika u polnoj i starosnoj strukturi ispitivanih grupa (v. Tabelu 3). Kao što se iz Tabele 3 može videti među ispitivanim stručnjacima u prosveti ima relativno više muškaraca nego u ostalim dvema grupama. Takođe, u grupi stručnjaka iz prosvete rel-

ativno su više zastupljeni stariji od 50 godina nego među stručnjacima u pravosuđu i socijalnoj zaštiti. U nastojanju da ustanovimo da li su razlike u izraženosti prisustva mitova o nasilju među stručnjacima različitih profila posledica evidentne polne i uzrasne neujednačenosti ispitivanih uzoraka izveli smo odvojene statističke analize razlika među grupama za svaki pol i svaku uzrasnu kategoriju. Rezultati ovih analiza pokazuju da se dobijene razlike među grupama u izraženosti mitova o nasilju ne mogu potpuno objasniti razlikama u polnoj i uzrasnoj strukturi.

Statistički značajne razlike između grupa u pogledu izraženosti prisustva mitova dobijaju se i kada se analize urade odvojeno po polovima (Žene: Hi-kvadrat = 14.07, df = 2, p = 0.001; Muškarci: Hi-kvadrat = 14.96, df = 2, p = 0.001). Takođe, statistički značajne razlike u izraženosti prisustva mitova između stručnjaka u prosveti i ostalih dveju grupa dobijaju se i onda kada se anal-

ize urade odvojeno za stručnjake mlađe od 50 i za one starije od 50 godina (Mlađi od 50 godina: Hi-kvadrat = 14.62, df = 2, p = 0.001; Stariji od 50 godina: Hi-kvadrat = 7.91, df = 2, p = 0.019).

Prema zastupljenosti pojedinih mitova o nasilju stručnjaci u pravosuđu unekoliko se razlikuju od stručnjaka u prosveti, ali ne i od stručnjaka u socijalnoj zaštiti (Tabela 4). Dva najčešće zastupljena mita

u svim grupama su: "Psihološke posledice zlostavljanja su za decu uvek teške i trajne" i "U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje". Među stručnjacima u prosveti, široko su zastupljeni i mitovi "Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona" i "Društvo treba uvek da poštuje privatnost porodice". Ukoliko se, pak, i odgovori "ne znam" posmatraju kao gruba indicija zastupljenosti određenog mita moglo bi se reći da ni stručnjaci u pravosuđu i socijalnoj zaštiti nisu "imuni" na mit "Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona" (v. Tabelu 5). Isto tako, prema učestalosti odgovora "ne znam" (Tabela 5) među mitove koji su uočljivo zastupljeni u popu-

lacijama stručnjaka iz ove tri oblasti mogli bismo svrstati i mit "Žrtve nasilja uvek postaju nasilnici".

Zaključci istraživanja

1. Ispitani stručnjaci iz pravosuđa, u dobroj meri poznaju, barem na apstraktnom nivou, problem nasilja, budući da je kod njih prisutan relativno mali broj mitova o nasilju. Najzastupljeniji mitovi odnose se na uzroke i posledice nasilja ("Psihološke posledice zlostavljanja su za decu uvek teške i trajne", "U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje", "Žrtve nasilja

Tabela 3. Polna i uzrasna struktura grupa stručnjaka iz socijalne zaštite (n = 51), prosvete (n = 114) i pravosuđa (n = 175)

Grupa	Pol		Uzrast	
	Ženski	Muški	Ispod 50 godina	Iznad 50 godina
Prosveta	50%	50%	39.5%	60.5%
Socijalna zaštita	68.6%	31.4%	76.5%	23.5%
Pravosuđe	80.6%	19.4%	67.4%	32.6%

Tabela 4. Procenti odgovora "Tačno" u grupama stručnjaka iz socijalne zaštite, prosvete i pravosuđa za one stavke Upitnika za detektovanje prisustva mitova o nasilju na kojima su procenti ovakvih odgovora veći od 30% barem u jednoj od grupa

Grupa	Grupa		
	Socijalna zaštita (n = 51)	Prosveta (n = 114)	Pravosuđe (n = 175)
<i>Psihološke posledice zlostavljanja su za decu uvek teške i trajne</i>	96.1	94.7	93.7
<i>U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje</i>	35.3	33.3	46.9
<i>Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona</i>		50.0	
<i>Društvo treba uvek da poštuje privatnost porodice</i>		40.4	

Tabela 5. Procenti odgovora "Ne znam" u grupama stručnjaka iz socijalne zaštite, prosvete i pravosuđa za one stavke Upitnika za detektovanje prisustva mitova o nasilju na kojima su procenti ovakvih odgovora veći od 30% barem u jednoj od grupa

Grupa	Grupa		
	Socijalna zaštita (n = 51)	Prosveta (n = 114)	Pravosuđe (n = 175)
<i>Žrtve nasilja uvek postaju nasilnici</i>	49.0	37.7	41.7
<i>U osnovi celokupne psihopatologije leži zlostavljanje i zanemarivanje</i>	47.1	41.2	46.9
<i>Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona</i>	41.2		35.4

- uvek postaju nasilnici", "Seksualno nasilje je stvar neobuzdanih seksualnih nagona").
2. Veoma značajan nalaz ovog istraživanja jeste da su ispitivane sudije izrazito sklone da poveruju detetovom iskazu o zlostavljanju (jedina tvrdnja u Upitniku na koju nijedan od ispitivanih sudija nije odgovorio zaokruživanjem odgovora "tačno" je: "Dete koje kaže da je zlostavljano verovatno izmišlja ili laže").
 3. Naš nalaz o zanemarljivom iskustvu (inačeiskusnih) sudija sa slučajevima zlostavljanja dece u skladu je sa onim stanovištima u pravnoj literaturi koja dovode u vezu nedovoljnu prepoznatljivost fenomena nasilja u sudskoj praksi sa nedovoljno specifičnom zakonskom regulativom.
 4. Kod stručnjaka u pravosuđu, slično kao i kod stručnjaka u socijalnoj zaštiti, manje je izraženo prisustvo mitova nego kod stručnjaka u prosveti.
 5. Kod stručnjaka svih profila, najzastupljeniji mitovi tiču se uzroka i posledica nasilja i pojavljuju se u svim grupama sa gotovo identičnim procentima zastupljenosti. Stručnjaci ovde generalno pokazuju:
 - visok stepen isključivosti (posledice su uvek teške i trajne);
 - snažnu tendenciju ka patologizaciji problematike nasilja (nasilnici su ludaci, nasilje se vidi u osnovi celokupne psihopatologije) i
 - tendenciju ka monouzročnosti (zadovoljavaju se simplifikovanim objašnjenjima složene pojave nasilja: "neobuzdani nagoni").

Implikacije istraživanja

1. Potrebno je posvetiti pažnju edukaciji stručnjaka različitih profila u oblasti društvene zaštite od nasilja s obzirom na:
 - a) nesrazmeru njihovog bogatog profesionalnog iskustva sa skromnim iskustvom u radu na slučajevima nasilja nad decom i

- b) prisustvo mitova, posebno onih koji se tiču uzroka i posledica nasilja.
2. Rezultati istraživanja o nepostojanju većih razlika u poimanju nasilja između stručnjaka različitih profila govore takođe u prilog multidisciplinarnoj edukaciji.
3. Neophodno je istraživati oblast nasilja šire i dublje kako bi se obezbedili čvrsti argumenti - činjenice dovoljno snažne da se suprotstave mitovima, imajući u vidu drevnu izreku "Mitovi su isklesani u kamenu, a istina u pesku".

Jelena Srna, Phd.
Lazar Tenjović, Phd.

Myths about violence among judiciary professionals

The presence of myths about violence (mistaken, but resilient and broadly shared opinions) among those professionals who deal with violence in their work could interfere with their educational advancement and professional development.

The goal of the research was to explore the presence and spreadability of the different kind of myths about violence among judiciary professionals.

The method: This research was carried out within the framework of a specialist education on children rights for the family court judges. The questionnaire for the detection of myths was constructed on the basis of educational material and the data was collected at the beginning of the education process. The data have gathered from the 175 judiciary professionals.

The results indicate that among the judiciary professionals a relatively small number of myths, related primarily to the causes and consequences of violence, is present. We found those results useful for the advancement of professional training and for the stimulation of similar research in the frame of the educational and intervention work of those experts.